

STANE GABROVEC, *Prazgodovinski Bled*, Ljubljana, 1960. 75 p. text sloven, 15 p. rezumat în limba engleză și XL pl. cu 3 planuri.

Cunoscută prin descoperiri întâmplătoare încă din 1932, necropola de la Bled a fost cercetată sistematic între 1949—1951. În prezenta monografie se publică numai descoperirile referitoare la comuna primitivă. Necropola cuprinde două orizonturi arheologice: un cimitir din epoca mijlocie a Hallstattului și un cimitir cu morminte de inhumatie din epoca slovenă timpurie (sec. X e.n.).

Necropola hallstattiană de la Bled conține numai morminte de incineratie. Au fost săpate 45 de morminte. S-au distins mai multe rituale: 1) morminte cu urnă, împrejmuite și acoperite cu pietre (33%); 2) morminte având oasele depuse pe sol și acoperite cu pietre (14%); 3) morminte cu urnă dar fără înveliș de pietre (10%); 4) morminte fără urnă și fără acoperământ de pietre, oasele fiind depuse în groapă (14%); 5) morminte cu oasele depuse pe sol și inventarul răspândit pe o suprafață mai mare acoperită apoi cu pietre (14%); 6) morminte acoperite cu o lespede de piatră (4%).

S-au găsit în mai multe rînduri ruguri conținînd, pe lângă urme de oase calcinate, și resturi ceramice. Locurile de incineratie au fost folosite de mai multe ori, la unele ruguri constatîndu-se mai multe straturi de ardere. Unele ruguri au fost acoperite cu pietre, după folosință, fiind considerate

probabil locuri sacre. Este de remarcat descoperirea în cîteva rînduri a unor zone arse în care nu s-au găsit oase calcinate, aflîndu-se în schimb oase nearse de animale și fragmente ceramice, în special vase mici. Aceste zone au fost explicate ca locuri de cult unde se practicau jertfe și ofrande. Ele reprezintă 11% din descoperirile cu caracter funerar de la Bled.

Oase de animale s-au găsit și în contextul unor morminte, mai ales al celor de tipul 5. S-a precizat că e vorba în special de oase de bovine, mai rar de oaie, capră sau cal. Se constată de asemenea mai ales oase de la capătul de jos al piciorului. Concluzia autorului este că se poate vorbi de o ceremonie legată de jertfa unor anumite părți de animal. Resturi de oase de la capătul piciorului au fost descoperite și în necropolele timpurii hallstattiene de la Kranj, Hallstatt, Kobarid și Fischau (cf. W. Koreisl, *Speisebeigaben in Gräbern der Hallstattzeit Mittel-Europas*, în *MAG*, 64, 1934, p. 238 și urm.).

Tipologic, materialul mormintelor de la Bled indică perioada Hallstatt C, păstrînd încă multe influențe Hallstatt B. Elementul caracteristic pentru datare îl reprezintă fibula-arc cu două resorturi și cu piciorul triunghiular teșit; cele mai multe sînt de bronz, dar se întîlnesc și exemplare de fier. S-au găsit și fibule-ochelari precum și o fibulă de tip Vače. Stane Gabrovec susține că primul tip de fibule este tipic pentru Hallstatt C (sec. VIII î.e.n.), arătînd că în grupul Hallstatt B, Maribor-Ruše, el apare tocmai în legătură cu descoperirile considerate acolo ca mai tîrzii. Ceramica de la

Bled se leagă tipologic de grupul Maribor-Ruše, dar reprezintă o etapă mai evoluată. Astfel, decorul specific acestui din urmă grup nu se mai întâlnește la Bled.

Urna în formă de ceașcă pintecoasă, cu gît scund și fără toartă derivă dintr-o formă analogă din Hallstatt B, dar este specifică Hallstattului C. Asemenea vase se găsesc și în Austria de jos (Statzendorf-Gemeinlebarn). Ceașca cu toartă mult supraînălțată (pl. VIII/1) este de asemenea prezentă în mai multe cazuri. Ornamentația este sărăcăcioasă. Predomină decorul incis, dar se întâlnesc și câteva cazuri cu decor grafitat. Acest din urmă gen de decor se întâlnește în Slovenia începînd din Hallstatt B.

Cronologia necropolei de la Bled se bazează numai pe considerații tipologice. Autorul consideră Bled mai nou decît necropola de la Ljubljana, care prezintă cele mai multe elemente de legătură cu grupul Hallstatt B Maribor-Ruše. În același timp Bled aparține perioadei anterioare culturii clasice ilire, care în Slovenia este ilustrată de descoperirile de la Santa Lucia, Kobarid și Vače. Necropola de la Bled este contemporană cu începutul fazei Este II din Italia, cu descoperirile de la Dalj și cu orizontul mai vechi de morminte din cimitirele de la Ripač, Donja-Dolina și Glasinac din Bosnia.

După datarea lui Gabrovec, necropola de la Bled ar corespunde, în țara noastră, începutului culturii Basarabi. Deocamdată, din această vreme, cunoaștem mai ales descoperirile funerare « a pozzo » de la Balta Verde și Blejești. Grupul Virtop-Ploșor aparține unui orizont mai vechi, corespunzător în timp Hallstattului B din Europa Centrală. Totuși acest grup, credem noi, prezintă cele mai multe asemănări cu descoperirile de la Bled, mai ales cu tipul 5 de morminte. Există destule indicii pentru a presupune un orizont larg, Hallstatt B, care în lumea traco-ilirică prezintă multe asemănări, de rit, ritual și chiar în ceramică. Acest fond mai larg capătă diferențieri locale din ce în ce mai accentuate în epocile ce urmează, dar izolat se găsesc o serie de fapte care con-

firmă persistența sa și mai tîrzie. În acest sens descoperirile de la Bled sînt interesante, deoarece ilustrează cu noi date componența vestică a fondului Hallstatt B, care la Bled se prelungește și în etapa imediat următoare. Dacă în lumea ilirică s-au petrecut fapte care au dus la schimbarea totală a ritualului și ritualului (în Hallstatt C găsim acolo inhumație în poziție întinsă, de obicei în tumuli), în lumea tracică continuă, pînă spre sfîrșitul Hallstattului, ritualul incinerăției cu diverse variante de ritual. În acest sens descoperirile de la Birsești și Ferigele ne oferă un exemplu de persistență a fondului local care se leagă de orizontul mai larg Hallstatt B.

Al. Vulpe

GEORGES VALLET, *Région et Zancle.*

Histoire, commerce et civilisation des cités chalcidiennes du détroit de Messine (Thèse).

Paris, de Boccard, 1958, 407 pp. + 20 pl.

FRANÇOIS VILLARD, *La céramique grecque de Marseille. Essai d'histoire économique*, Bibliothèque des Ecoles françaises d'Athènes et de Rome, fasc. 191, Paris, de Boccard, 1960, 177 pp. + 58 pl.

Studiile asupra istoriei timpurii a coloniilor grecești din vestul Mediteranei sînt în ultima vreme într-un mare avînt. Recente cercetări arheologice au revoluționat cunoștințele noastre privind colonizarea miceniană și greacă și istoria vieții coloniale; astfel: descoperirea ceramicii miceniene în insulele Lipari, a celei mai vechi așezări elene din Italia în insulele Pithecussai din golful Napoli (prima jumătate a secolului VIII î.e.n.), prospecțiunile din teritoriul rural al Gelci urmărind evoluția procesului de elenizare în jurul unei colonii grecești etc. Importante opere de sinteză s-au succedat la intervale scurte, printre care cităm: cele două ediții ale tezei lui J. Bérard asupra colonizării grecești în Sicilia și Italia (1941—1957), T. J. Dunbabin, *The Western Greeks*, (1948), T. Bernabò Brea,